

Observatoriul este de două ori în săptămână, Miercuri și Sâmbătă.

Pretului

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe an; — trimis cu poșta în lăintru monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. sau 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sau 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politic, national-economic și literar.

Anul V.

Ori-ce inserate,

se platesc pe serie sau linia, cu litere merute garmondu, la primă publicare câte 7 cr., la a doua și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile poștei statului, adreseate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriul“ în Sibiu.

Nr. 3.

— Sibiu, Sâmbătă 9/21 Ianuarie. —

1882.

Petițiunea consistoriului bisericeii evanghelice sasesce că critica a proiectului de lege relativu la reorganizarea gimnasiilor.

Promisseram în Nr. precedente critică a celui proiectu ametit, era acea critica nu este alta, decât cea coprină în petițiunea sasesce. Celu care va să se facă una și mai bună, se ăsa cu ea cătu mai curendu la lumina, dacă nu voiesce că cele cinci gimnasii romanesce se fia aruncate pe copcă mării și se ajunga sub rôte.

Fruntasii sasimeii transilvane cu episcopulu lor în frunte adresandu-se către cameră deputatilor Ungariei, premitu la începutu, că sinodulu lor a mai protestatu în contra celui proiectu cu petițiunea din 9 Aprilie 1880, era după ministru ilu retrăsese în 11 Maiu aceluiași anu, sinodulu a crediutu că nu-lu va mai scôte la lumina, elu inse s'a inselat reu în ministru.

Petițiunea sasesce are trei parti. În partea I se arată, că motivarea proiectului este foarte superficială, făcută în fuga, nu dice nimicu de domneajută; nu probedia nici macaru că s'ar simți necesitatea reformei gimnasiilor. În tota Ungaria se afla numai 7 gimnasii susținute de a dreptulu din veniturile statului; 23 gimnasii se susțin din fondurile clerului rom.-catholicu, alte 38 totu rom.-catholice se susțin din averile monastirilor, 3 au greco-catholice, 12 sunt ale unoru comune mari și 4 ale unoru fundatori particulari. Mai sunt și 17 școli sau gimnasii reali. Asupra toturor statulu are numai inspectiunea supremă. Dacă și celelalte confesiuni religioase (protestantii, greco-resaritenii) au cu totul 61 gimnasii latine (humanitäre) și 3 școli reale, care toate nu dependu întru nimicu dela statu, și acesta nici nu le ajută mai cu nimicu, ci toate se tinu din averile lor adunate numai dela cei de religiunea lor. Pe acestea 64 școli medie voiesce guvernulu se le supuna vointiei sale, nicidecum inse în interesulu științei și alu culturii, ci numai spre a le magiarisa cu totul.

În partea II se dice, că proiectulu ministrului nu mai vră se scia nimicu despre drepturile și libertățile confesiunilor religioase de ași funda,

deschide și susține din averea lor ori-câte și orice școli voru afla cu cale, fără că statulu se le pōta impede, era acesta asertiune sinodulu o confirma citandu tractate de pace, legi fundamentali codificate în Transilvania și niciodată desființate, diplome și juramente imperatesce, în fine legi mai nouă, până la condițiunile uniunii (nu fusiunii) Transilvaniei cu Ungaria. Petițiunea sasesce merge cu citatele sale până în secululu alu 17-lea, adică până în epocă candu acesta țiera a venit sub domnia casei Habsburg. Acelea documente trebuie-se le cunōsca și românii, se le și aplice; de aceea vomu pune și noi pe cele mai multe în textulu originalu latinescu, în note, pentru-că cei ce cunosc limbă latină, se le aiba deocamdata macaru acilea de îndemana.

Lucru memorabil! După barbarulu și selvaticulu resoiu, mai multu religionariu de 30 de ani, în fine la a. 1648 puterile Europei încliaiera la Münster și la Osnabrück așa numită pace universală de Vestfalia, care apoi a și ramas bazea toturor pacificarilor până la revoluțiunea cea mare a Francei. Acolo s'au garantatu pentru sectele și confesiunile beligerante libertatea religiunii și a înființării de școli. În acelu instrumentu de pace a fostu coprină și Transilvania, că principatu suveranu, dicundu-se limpede: hac pacificatione comprehendatur et princeps Transilvaniae. Totu în acelu tractatu școlă fu recunoscută că parte a bisericeii (annexum religionis), era libertatea, independentia, autonomia fu garantată și asigurată de către Europă nu numai în religiune, în biserică, ci și în școli (templorum et scholarum cuique suarum cura integra reservetur. Articul V §§-ii 2, 25, 34. Art. VII 1, 2.)

În acelu spirit alu păcii europene s'au garantatu libertatea religiunii și a școlilor în codicile de legi transilvane dela 1653 și 1669. Aprobatae et Compilatae Constitutiones.¹⁾

¹⁾ Numai cu religiunea orientală se făcū excepțiune în Transilvania și Ungaria încă și după pacea de Vestfalia, declarandu-o numai de tolerată până la bună placere a principelui și a dietei, spre rusinea și infamia legislațiunii. Adevăratu că condițiunile păcii de Vestfalia s'au calcatu și pe aia cu mare perfidia,

În punctu 6 alu tractatului dela Viena din 1686 pre candu avu se trece Transilvania că principatu autonomu la casa Habsburg, libertatea bisericilor și a școlilor fu asigurată cu mare solemnitate.²⁾

Diploma imperatului Leopoldu I dela 4 Decembrie 1691 adică acea Magna Carta a principatului Transilvaniei, în punctu 4 asigură întru toate libertatea religiunilor, bisericilor, școlilor, parohiilor așa, în cătu guvernulu se nu pōta face nici-o schimbare în trensele, ori-cine cătu ar reclama contra lor, fia bisericanu fia mirēnu, nici o lege a țierei se nu fia violată.³⁾

Acelu tractatu de statu, adică acea diploma leopoldină înnoită, în art. de lege 2 dela 1791 se numesce diploma sacra (sacrum diploma) și documentu radicalu alu contractului încliaietu de bună voia între fericitul imperatu Leopoldu I și între principatul Transilvaniei.⁴⁾

Tractatul de pace încliaietu la Sătmăru în a. 1711 (după resoiu civilu de 7 ani) la p. 3 a datu asigurare și garanția nouă libertatiloru religioare și scolastice ale diverselor bisericeii cristiane, precum se vede curatu din cuventele celui articlu de pace.⁵⁾

În țeri catholice prin asuprirea protestanților, în țeri protestante prin sugrumarea catholicilor, dacă apoi tocma din acelea infamii s'au escatu din nou resoițe crunte.

Notă Red. Obs.

²⁾ „neque quatuor religiones in Transilvania receptas ullo ibidem modo, tempore et praetextu turbare curabit (Sua Majestas), nec allaborabit in templorum, scholarum, parochiarum, proventuumque et bonorum eorum occupatione, juxta leges eorum approbatas.“

³⁾ „in causa receptarum ibidem religionum, templorum, scholarum, parochiarum . . . quam ibi nunc exstant, nihil alterabitur, contradictionibus quibuscunque sive sacri, sive profani ordinis nihil unquam in contrarium valentibus“; în art. 2 se dice: „approbatas et compilatas patriae illius leges, constitutiones . . . in vigore inviolabili permansura declaramus.“

⁴⁾ „sacrum diploma“ și „radicale conventionis inter divum quondam Leopoldum I. et principatum Transilvaniae sponte initae instrumentum.“

⁵⁾ „Sacratissimam suam majestatem in religionis negotio receptas regni constitutiones mantenturam, nec non exercitium ejusdem secundum leges et constitu-

Foisoră „Observatoriului“.

Paris, 8 Decembrie 1881.

Echo din străinătate.

(Urmă: și fine).

Totu de aci se vede în fundulu străzii menționate și biserică „Magdalena“, despre care e de însemnat, că în tota structură ei nu contine nimicu de lemn, și nu are ferestri: lumină îi vine pe de asupră prin învelisul. Aspectu frumosu ofere această piață, mai alesu sēră, candu unu siru infinitu de lampe imprastindu o lumina feerică chiaru până în fundulu campurilor eliseice, totu loculu sēmăna unei mari întinse de flăcări. Piața Concordiei are și partea sa istorică, de și aceea e de natură care produce mai multu fiori, decâtu interesu. Aici a statu în anul 1793, 21 Ian. esiafodulu nefericitului Ludovicu XVI; totu în acestu locu au caditu sub cutitul guilotinei și capetele Charlottei Corday, Mariei Antoinette, Elisabetei soră regelui, și ale altoru 2800 decapitați, între cari se află și Robespierre, Danton, Desmoulins etc. La loculu unde a statu esiafodulu, francezii au decisu construirea unei fontane maretie saritōie, care decisiune inse fu combatută prin sentință bine aplicată a lui Chateaubriand că: „apă lumii întregi nu e de ajunsu pentru a spală urmă unei crime că cea comisă pe acestu locu.“

În prezentele mîdioloculu pietiei e ocupatu prin unu obeliscu giganticu numitu „Obelisque de Luxor“; o donațiune alui Mohamed Ali, pasi'a Egiptului făcută regelui Louis Philipp. Acestu obeliscu, care pare a fi de pe timpulu vechiloru faraoni ai Egiptului, s'a aflatu în Luxor, satuletiu parasitu, care s'a ridicatu pe ruinele renumitei Thebe cu 100 de parti ai anticității. Până la an. 1792 se află pe această piață și o statuă equestră alui Ludovicu XV, care inse în urmă rezoluțiunii, con-

ventulu legislativu, a fostu departată, și metalulu ei întrebuintatu la imprimarea monetelor de către doi sou.

Pe timpulu acela piața portă numele „Place de la Revolution“; așa chiaru și numirea ei a trebuitu se resimția schimbările ideiloru domnitōrie ale diferitelor epoci, cari în urmă, grăția Providenței, scuturanduși jugulu prejudețiloru orbitōrie ăiau acordatu frumosă numire de „Concordia“.

Ajungundu la ultimulu punctu alu semicercului de stradă, ale carei momentuosități mi-am propus a le descrie, rezervu aici câteva renduri și acelu colose de clădiri, cari se înalță pe malulu dreptu alu Seinei. În vecinătatea acestei piațe, acelu matoru elocuentu ai vechii glorie franceze, unde se concentră o mare parte a istoriei acestui popor. Clădirile aceste se numesce: „Louvre și Tuilleries“.

Numele „Louvre“ se deriva, precum se afirma, dela cuvintulu latinu „lupara“, care va se dica unu castelu în vechime, unde se adunara venatori de lupi.

Timpulu de primă origine a „Louvre“-ului cade pe la anul 1180 sub domnia lui Filipu Augustu, care a lasatu se zidăscă lănga murii orasiului unu feliu de fortăreță. Din toate aceste clădiri inse astăzi nu mai exista nimicu. Franciscu I, care avea o placere deosebită de a învâti orasiulu cu clădiri frumoase, a lasatu se le derime, înscarinandu totuodată pe Lescot, celebrulu architectu alu renascerei vechii Francei, cu reconstruirea unui edificiu mai convenabilu pentru unu rege. Lescot a corespunsu acestei provocări prin tota desvoltarea geniului seu; acele parti ale Louvre-ului, cari isi mulțimescu existența acestui artistu, se considera că capete de operă ale arhitecturii de pe acelu timp. Dintre suveranii cari au contribuit la desvoltarea Louvre-ului în formă sa de astăzi, sunt: Catarină de Medici, Henricu IV, Ludovicu XIII, era în urmă cei 2 Napoleon. Sub domnia lui Napoleon III s'a efectuitu și înpreunarea Louvre-ului cu Tuilleries, o idee favorită încă de unchiulu seu, la realizarea careia inse elu n'a aflatu ocaziune. Louvre-ulu în calitatea sa de astăzi servește de muzeu, cari prin avuția lor în obiecte de

arte ocupa de siguru loculu primu între toate colecțiunile de asta specie ale lumii. Aceste colecțiuni se impartu în mai multe departamente, cari sunt asediate după diversitatea obiectelor de artă; și anume în secțiune de pictură, sculptură, anticități grecesce, egiptiene, asiriane și chineze; totu aci se afla și o variată și interesantă colecțiune de modeluri de nai, cari au compus flota franceză în diferitele timpuri și unu muzeu etnograficu.

Se ajunga cu asta ocaziune simplă amintire, că cu privire la tablouri și sculpturi, totu artistii celebri ai toturor școlilor se afla aci reprezentati prin capete de opere; era colecțiunile de anticități ne permittu se aruncamu o privire instructivă asupră vietiei sociale, cătu și asupră religiunii poporului grecescu, egiptianu, asirianu și chinez. Primele colecțiuni ale acestor muzeu s'au făcutu sub regimulu lui Franciscu I, suveranu iubitoru de artă și știință, care a susținutu mai multi artisti renumiti italieni la curtea sa din Paris, între alții pe Leonardo da Vinci, A. del Sarto, B. Cellini etc. Mari merite si-a castigatu relativu la colecțiunile din Louvre și Ludovicu XIV; cu toate acestea prin revoluțiunea franceză ajungu ele la desvoltarea lor cea mai strălucită, în care periodu precum se scie, toate lucrurile de artă, cari s'au aflatu înprastiate în diferitele casteluri ale curții regale, au fostu transportate aci.

Tuilleries (numire dată după locurile deserte unde se faceau caramidi, tuile) isi mulțimescu existența loru Catarinei de Medici, veduvei lui Henricu II, care prin architectulu Delorme a lasatu se zidăscă în apropierea Louvre-ului, pe partea esteriōră a muriloru orasiului unu castelu gigantic. Cu totă estensiunea lor surprindetōria, Tuilleries în privința arhitectonică sunt de unu interesu mai inferioru decâtu Louvre-ulu. Curtea Tuilleriesilor care servește de comunicațiune între stradele laterale, că și ceea a Burg-ului din Viena, de prezente se ilumină sēră prin electricitate; arcadele pompoase ale acestor clădiri aparute într-o magică lumina sunt de unu efectu ce nu se pōte descrie.

De ornamentu remarcabilu îi servescu și straturile

Diet'a transilvana din a. 1791 a facutu ade-verata epoca in istoria si in vietii publica, politica si religioasa din acesta tara. Dupace nemoritorulu Josifu II resturnase in sensulu ideiloru sale constitutiunile vechi ale acestoru tieri, la mörtea sa se vediu constrinsu a'si retrage cele mai multe dispositiuni ale sale, si asia sub Leopoldu II adunanduse diet'a, se apuca de restaurari si de unele reforme; dara problem'a sa cea mai de frunte fu a restaura pactulu vechiu, diplom'a din 1691 si cu aceea tote drepturile si tota autonomi'a, atatu politica, catu si bisericesca a diverselor clase de locuitori. Temendu-se diet'a si de alte atacuri ale asiedimentelor tieri in viitoriu, in multe lucruri, prin urmare si in cele eclesiastice a purcesu in metodu taxativu, specificandu biserici, turnuri, clopote, cimiterie, scole, colegie si gimnasie, cu legatura si juramentu, ca locuitorii in tote acestea drepturi, libertati si datine (consuetudines) ale loru nici-odata se nu fia turburati, precum se cunöscu din articlii de lege 53 si 55 ai acelei diete.⁶⁾⁷⁾⁸⁾
(Va urmä.)

Sibiiu, 3/15 Ianuariu 1882.

Legea de camataria.

Dupa atatea reclamaru din partea pressei, fara deosebire de colöre, in urma, s'a subternutu in 12 Ianuariu 1882 corpulu legislativu, unu proiectu de lege in contra cutropirei poporulu de catre camatari fara sufletu si fara D-dieu.

Salutamu cu bucuria acestu proiectu, de si cam intardiatu. Acestu proiectu are multe parti bune si practice, are inse si lacune; espressiuni elastice, nederminate; dar aceste se voru potea intregi, in decurgerea desbaterei lui.

Acestu proiectu de lege, are mai multu in vedere pre camatarii de professiune (meserie); pentru acei adeverati vampiri, legea prevede pedepse aspre; dara nu vedemu nici-o dispositiune in contra unei specii de camatari, daca se pote si mai periculosi decatu cei ordinari.

Se scie ca poporulu — pururea lipsitu — se inprumuta in toti anii de pe la curtile domnesci

tiones ac articulos regni tam in Hungaria et Transilvania cum beneficiis, eorum de jure spectantibus concessuram, non preclusa via modo in gratiam redeuntibus apud Sacratissimam e. r. Majestatem, vel coram diaeta, ratione gravaminum sese insinuandi."

6) Art. 53. „quatuor receptae religiones, vigore legum patriarum benigno diplomate Leopoldino firmatarum . . . in aequalitate iurium ac libertatum suarum, liberique exercitii, non obstantibus in contrarium editis ordinationibus, porro etiam conservabuntur."

7) 55. „benigne annuente Sua Majestate, communi statuum voto statutum est: ut liberum sit singularum quatuor religionum ecclesiis, earumque patronis ubicunque, in liberis scilicet regis civitatibus, urbibus et oppidis, villis item et possessionibus, ac aliis quibuscunque locis sacras aedes, turres atque scholas absque ullo impedimento exstrui facere, prout vigore praesentis articuli singularum religionum status assecurantur, quod in moderno per singulas quatuor religiones actu possessorum, ac in futurum etiam quovis tempore libere exstruendorum templorum, turrium, campanarum, caemeteriorum, collegiorum et gymnasiorum usu nunquam turbabuntur."

8) Totu in diet'a din a. 1791 s'a reflectatu si la religiunea si biserica gr-res. a romanilor din Transilvania cu art. 60, care de si redactatu in doi peri, totusi a folositu inca atata, ca clerulu asupritu potea se alerge la tronu.
Not'a Red. Obs.

de flori incungiurate prin plantatiuni de arbori si unu arcu de triumfu, imitatu dupa arculu lui Severu din Rom'a; ridicatu pentru eternisarea victoriiloru lui Napoleonu I.

Tuillieriile au fostu in mai multe renduri teatrulu luptelor inversiunate in revolutiunile interne ale Franciei. In anulu 1789 Ludovicu XVI fortiatu se parascsa Versailles, si-a mutatu resiedenti'a aci, escortatu de asia numitele „Dames de la Halle“. Prin acestu succesu curagiulu revolucionariloru se marä din ce in ce. In 1792 vreo 40.000 de ömeni inarmati cu lanci din suburbie Parisulu inundara curtea Tuillieriiloru, tota rescöla inse s'a marginitu cu acea ocaziune numai la nisce amerintiari si batjocuritari faä de persöna regelui. In 10 Augustu alu aceluasiu anu rescöla se innoä, asta-data cu deplinu succesu. Gard'a svitierana, care s'a incercatu a aparä castelulu, a fostu omorita pana la ultimulu soldatu. Poporulu ametitu de victoria strabatü in salele Tuillieriiloru, stricandu, derimandu totu ce i se presentä in cale; era regele devenindu cu famili'a sa prisionierulu resculatiloru, fü condusu la inchisöre, de unde n'a esitu de catu spre a merge la esiafodu.

Totu prin ocuparea Tuillieriiloru a triumfatu rescöla si in anulu 1830 si 1848. Dara dilele cele mai amare pentru aceste localitati au fostu rezervate anului 1871, candu comunistii luandu decisiunea de a derima tote edificile monumentale ale Parisulu, au transportatu si asiediatu in secretu aici mai multe butöie de petroleu si prafu de pusca, la carile-au datu focu. Incendiu

cu bucate, cu indatorirea ca la secerisiu, ori la culesulu de cucurudiu, se dea „alterum tantum“.

Daca a inprumutatu bucatele cu unu anu mai inainte, atunci camat'a face una suta la suta.

Daca lea inprumutatu cu 6 luni inainte, atunci interesele facu doua sute la suta. Era daca lea inprumutatu precum se intempla de regula, cu trei luni inainte, atunci interesele facu 400 pe anu. Las ca cu deosebire arendatorii unoru curti domnesci, iau ind-itu, adeca optu sute percentu pe anu. Apoi bietulu poporu ca se nu möra de fome inpreuna cu copilasii sei, cari de flamendi ce sunt saru pe parati si faci'a loru e palida ca la scapati din vreo böla grea, ia ori-ce bucate slabe, grau incinsu ori mancatu de gärgaritia, cucurudiu mucedu, farina statuta si innacrita, apoi si mesurate hotiesce; dara candu are se le restituie, trebue se dea bucate alese.

Pe langa acesta specula, mai esista una si mai periculösa: a'si robi bratiale; a se face de buna voia iobagiu. Se dau adeca bucate pe dile de lucru, cu sute si sute de percente. — Am vedutu familii intregi, lucrandu tota ver'a pentru inprumutu de bucate, seu pentru ca au inprumutatu vreo cätiva florini.

Lumea striga ca jidovii camatari prepadescu poporulu. E prea adeveratu. Se nu uitamu inse, ca omulu lacomu si rapace n'are confessiune, ca adeca se afla si crestini förte multi cu natura de lupi rapitori.

O alta dispositiune a acestui proiectu de lege, pe catu de salntariu, pre atatu si binevoitoriu si moralu, tractedia despre datoriile pe cari le face poporulu la cärciune pe beuturi spirituöse betive.

Acestu proiectu face onöre dnului ministru de justitia. Pecatu ca nu e practicü in esecutarea lui.

„Daca cineva nu si-a platitu datoriile vechi de cärciuna, nu se pote trage in procesu pentru alte mai noua“, dice dlu ministru.

Par' ca vediu pe Iczik Silberstein ridiendu in in pumni si dicöndu: Prea bine: eu am numai pretensiuni vechi.

Era Moses Rubinstein va dice: eu n'am decatu pretensiuni noua.

Intrebu cari sunt cele vechi, si cari cele noua?

Se presupunemu ca si acesta lacuna se va intregi; dar partea essentiala totusi i lipseste absolutu: sum'a peste care nu este ertatu a'i inprumutä unu tieranu beutura betiva. Eu credu ca pentru poporu si statü, e „tout égale“, ori se va ruinä poporulu prin Iczik Silberstein, cu datorii vechi; ori prin Moses Rubinstein, cu datorii noua. Scopulu statului trebue se fia a inpedecä ruin'a; era acesta numai asia se pote, daca se statoresce sum'a, preste care nu se pote da beutura pe conto, cu atatu mai puöinu pe conta recöltei viitoare.

Ne aducemu aminte, ca inainte cu 21 de ani, in anulu 1861, fiindu alesu dlu Josifu Sterca Siuluti de vice-comite in districtulu Cetatei-de balta, si-a inauguratu indata la inceputu activitatea prin unu ordinu circularu catra toti subprefectii si judii comunali, prin care intre alte dispositiuni privitoare la infintiarea de fonduri pentru scoli poporale, granarie pentru casuri de recolte compromise etc. etc. le inpunea sub grea raspundere a nu mai incassa nici o datoria de cärciuna, care ar trece peste unu florinu.

era teribila, flacarile nutrite de acele materii se latirä in tote partile cu o iutiela, care a paralisatu tota si linti'a stingatoriloru. Partea intraga spre apusu a castelului, catu si Pavilionulu de „l'Horloge“ deveni preste puöinu unu colosu de ruine. Aceste ruine se afla pana astadi in starea loru de atunci, si oferu privitorului o dorerosä privelisce: tablou alu furiei de distrugere. Cu indignatiune isi intörce omulu privirea de pe aceste locuri triste, martori ai ratecinei omenesci. Dara ochii diarescu orasiulu zimbitoriu in splendörea sa ametitoare, si totu ce vedu esprima prosperare si indestulire, cari spunu destulu de elocuentu ca: nici-unu sacrificiu nu e prea mare pentru a intemeia bunastarea unui intregu poporu.

Speru dle Redactoru, ca totu ce vine din frumösä Francia va interesä pe cetitorii „Observatoriului“; era daca dvöstra imi acordati ospitalitatea in diariulu ce'lu redigeti, mi-asi permite din candu in candu a impartasi onor. publicu cetitoriu, unele descrieri din vietii a poporului francesu — äntaiu nascutulu dintre filii gintei latine — care are mare asemenare cu poporulu nostru.*)

De cate-ori vedu o trupa de „tourlourou“, numire data de poporu, infanteriei francesu, imi vine se le vorbescu romanescu, atatu de multu semena cu bravele regimente romanesci din scumpa tier'a mea.

Aureliu Sterca Siuluti,

stud. in litere.

*) Cu tota placerea.

Red.

Era datoriile pe conta recöltei viitoare le-a declarat de nule.

Asemenea a dictatu aspre pedepse pentru acei cärcimari cari ar cutedia si primcsa dela femei cari i-au din gur'a copiiloru, si ducu in cärciuna, bucate, faina, oua, gaini, pansa, tortu etc. etc.

Cärcimariulu care calcä acelu ordinu, daca nu era inceta tinutu in comuna, de locu se trimitea la urma densului, de unde venise, era daca era iucetatianitu, i se dictau pedepse asia mari, incatu acelu insreacu totu profitulu densului. In casu de recadere i se incuie cärciuna.

Totu la trei luni se facea visitatiune, prin comune, si se cercetä intre altele si observarea acelei dispositiuni.

Era vai de acela care se afla culpabilu.

In dilele nöstre, daca unu functionariu merge intr'o comuna, apoi aceea de regula se intempla in interesulu strictu oficiosu, recrutare, incassarea contributiunei etc. Pentru a controlä pe subalterni, si pentru a veghia asupra moralitateri poporulu nu se prea dä röta prin comune.

—u a—u

Executiunile.

Pana si „Pester Lloyd“ a inceputu a se mai pocali in anulu nou si a tine ici-cole parte celoru asupriti. Hei, ca sufla cu turbare de pe tiermii si din muntii Dalmatiei preste Bosni'a inainte, orcanulu numitu Bora, care sfarma corabii si trantesce vagönele din sinele calei ferate. Sunt secrete publice cunoscute de noi toti locuitorii din provincia, tote misieliile si blastematiile executiuniloru cate le descopere „P. Ll.“ förte pe largu in Nr. 15; la noi inse numai cu cea mai mare greutate si perdere de timpu le poti documentä asia, ca se nu dai in curs'a executoriloru; dara numitulu diariu mare au adunatu dela vreo 20 de mii abonati ai sei, sute de documente autentice, din care si face unu estrasu, ca se'i fia de lectura ministrului de finantie pe o öra intraga, si de investigatiuni pe unu anu intregu. Celu puöinu cateva din acele abusuri si nelegiuri, care semena cu cele din patri'a nöstra, vomu reproduce si noi acilea. Tote casurile aceste, nu ca sunt culese din vreunu satu sau orasielu indositu si uitatu de toti santii, ci tocma din capital'a Ungariei.

Asupr'a unui locuitoriu care avea se platcsa 100 fl. contributiune si carele o a si platitu, a mai mersu executorulu de döue ori si l'a executatu de cate 100 fl.; asia dara a platitu 300 fl. Atunci omulu a mersu la inspectorulu de contributiuni si a reclamatu. Inspectorulu i-a datu dreptu, a stersu 200 fl. pentru-ca se i se restituie. In locu de a fi omulu desdaunatu, executorulu a mersu si a 4-a öra pe capulu lui, ca se mai platcsa 100 de fl. Un'a la mana.

A döua. La unu comerciantu de frunte si membru alu consiliulu municipale in capitala, merge unu executoru se'i ia zalogu pentru o plata de 1 fl. 15 cri. Omulu inträba de unde i se trage acea plata, ca elu nu scie nimicu, se i se spuna pentru ce se platcsa, pote ca este vreo eröre in nume ori Nr. casei. Nu voiu se sciu de acelea, ii raspunde executorulu si'i sigiledia cass'a wertheimiana. Comerciantulu alerga la perceptoratu spre a plati, fara a mai intrebä; acolo inse nu i se primesce plat'a, ca-ci cautandu prin protöcole, nu afla nici-o urma de asemenea datoria.

A treia. Unu omu s'a mutatu din locuinti'a sa in alt'a, fara a plati totu ce era datoriu la statü. Intr'aceea se mutase in aceeaşi locuintia o alta familia cu totulu straina. Executorii vinu, ocupa tote mobilele acestei familii care nu era datöria, si le vendu la toba; de aci incolo se'i caute bieta familia despoziata alergandu dela Caiafa la Pilatu cu lacrimile in ochi si cu rusinea pe faä. „Eine rohe Barbarei“, barbaria brutale si dobitöcia numesce „P. Lloyd“ cu totu dreptulu o fapta ca acesta.

A patra. Unu bancariu (schimbatoriu de bani) locuitoriu in Leopoldstadt, primesce din Theresienstadt provocare se platcsa o suma, despre care elu nu scia nimicu. Isi ia carticie'a si alerga la perceptoratulu din Theresienstadt, ca se'i arate ca elu a platitu totu si nu mai e datoriu cu nimicu. Lasatu cu greutate ca se intre, comerciantulu cere se se coröga erörea, ceea ce se potea face prea usioru. „Vino mane, ca astadi avemu se ne petrecemu noi de noi“, si'lu detera pe usia afara. In alta di ii si merse executiunea. Acesta fapta „P. Ll.“ o numesce strengaria (Flegelei).

A cincea. Despre unu negutiatoriu se scia ca elu dela cutare afacere anumita (Geschäft) pote se castige celu multu 800 fl., ilu incarcara inse

cu 3000 fl. Omulu s'a ruinat; totusi la câteva luni ii merse din nou executiunea pe o suma de 4587 fl. 91 cri. Acésta fapta „P. Ll.“ o numesce revoltatória (empörend).

A siesea. Unu profesor gimnasialu, a carui contributie i se scade regulatu la fiacare trimestru din plat'a lui, se pomenesce intr'o di cu executiune pentru 80 fl. cá se platésca pentru altulu. Elu alérga la perceptoratu si erórea se corege. Ce se vedi inse! dupa dóue luni ii vine alta executiune, in care se dice, cá dupa-ce a platitu cei 50 fl., se numere indata si restulu de 30 fl., cá daca nu, asia si pe dincolo. Tóte protestele indesierte, profesorulu o ia érási pe pitioru. Ce ati facutu domniloru? Nu v'au saritu ochii din capu?

A sieptea. Unu bietu de omu locuesce de 23 de ani intru o casa in Leopoldstadt, dara si acestuia ii vine o executiune totu din Theresienstadt (jidovescu) pentru o suma ce trece departe preste tóta averea lui. Omulu scóte atestate, cá elu nu a locuitu nici-odata in Theresienstadt, alérga dela Hannah la Caiafa; nimicu nu'i ajutá, i s'a disu numai cá se'si ia advocatu, se se judece. Cu cine? Casuri de acestea sunt nenumerate. Candu sumele cu care sunt asupriti bietii contribuenti, sunt mai mici, le platescu si tacu, cá-ci reclamatiunile costa bani si multa perdere de timp. Dara „P. Ll.“ dice, cá perceptorii si executorii sciu bine acésta impregiurare, de aceea ei incarca, smulgu si despóie cátu numai potu.

Mai pe urma „P. Ll.“ aduce unele exemple de abusuri revoltatória, ce se facu in casuri de falimente si de intabulari, cum se pune sul'a in cóstele celor daunati, cá se platésca pentru debitorii lor, carii le tocaseră capitalulu. „P. Ll.“ promitte si aci, cá va mai publicá multime de casuri blastemate, unde vinu in jocu mii si dieci de mii; tine totuodata lectiune fôrte aspra, dara prea meritata inspectorulu Exner, care dupa nume se vede cá ar fi vreunu veneticu din Prussi'a.

Cá-ci nu se afla cátiva barbati cu ánim'a la locu si pe la noi, cá se adune carticele de dare, quietantie, bilete de executiuni, resolutiuni desiuchiante, cum sunt vreo dóue din „P. Ll.“ si alte documente de abusuri si nelegiuri!

Monarchi'a austro-ungurésca

Din tóte afacerile si evenimentele dilei erá se interesedie pe publiculu celu mare mai multu debaterile din diet'a Ungariei asup'r'a budgetului, anume din dio'a in care unulu din deputati strigá, cá daca lucrurile voru merge totu cá pana acum, popórale se voru rescolá. De candu chiaru diariile oficióse nu mai potu ascunde miti'a in sacu, ci constata si ele, cá in adeveru rebeliunea din Dalmati'a s'a intinsu preste Hertiegovin'a mai departe si cá aceea se prefaca in insurectiune generale, de atunci si cele mai infocate discussiuni parlamentare sunt cu atátu mai puçinu considerate, cá fiindu resboiulu la pórt'a tieriei, ori-ce budgetu se va votá, acela numai exactu nu póte fi, din cauza cá in scurtu se voru cere alte câteva milióne.

Din tóte scirile cáte se incruciasira in septem'an'a din urma, se adeveri pe deplinu un'a principale, dela care dependu altele multe. In 16 si 17 Jan. adeca se tinu in Vien'a din nou consiliu ministeriale comunu sub presidiulu Majestat. Sale. Dela Ungari'a fu chiamatu ministrulu presedinte Col. Tisza si ministrulu de finantie. Din conclusele lnate in acelea dóue siedentie unulu e cunoscutu pe cale oficiósa, adeca: Convocarea delegatiunilor din ambele parti ale monarchiei, spre a votá spelele noului resboiu. Câte milióne? Acésta nu o póte scí nimeni inainte, nici chiaru ministerulu, cá-ci sum'a spseloru e conditionata dela intinderea, desvoltarea si energi'a mai mare sau mai mica a insurgentiloru. Unii voru a scí, cá la inceputu ministrulu de resboiu com. Billandt ar fi vorbitu numai cá de unu milionu fl., dara dupa cum veniau scirile mai rele si amerintiátorie din Dalmati'a si Hertiegovin'a si dupa cum bar. Joanoviciu cerea batalióne si baterii mai multe, milionulu cerutu se urcá la 10, apoi la 17 si de alaltaeri incóce telegrame si diarie vorbescu de 20 milióne fl., pe candu totu acelea voru a scí, cá din 8000 trupe cáte se cerusera cam pe la inceputulu lunei, acuma e vorb'a se infunde in Dalmati'a, Hertiegovin'a si Bosni'a nu mai puçinu de 50 mii óste regulata. Una vedemu si noi cu ochii, cá se pornira si trupe transilvane, care se aflau aici acasa in garnisóna, de si tiér'a nóstra este una dintre cele mai departate dela teatrulu insurectiunei. Din labirintulu faimelor si informatiuniloru respandite prindiarie, pentru momentu s'ar

mai potea luá cá sciri positive numai unele cá acestea: Preste cáta óste erá mai de inainte in provinciile revoltate, se mai concentra in ele vreo 20 mii. Bataliónele puse in marsiu se completédia cu toti cei licentiatu (Urlauber) si cu reservisti pe cáti aru mai lipsí pana la numerulu de 956 ostasi de fiacare batalionu. Acésta óste se pune pe pitioru de resboiu, observa tóte regulele prescrise a se executá in tiéra de vrasmasi, simbri'a li se inmulesce; corturi si straiu de patu iau cu sine tóte trupele, pane si mancare de ajunsu, chiaru si cafea li se va dá.

Pana acuma nici chiaru in Dalmati'a nu s'a intemplatu nici-o lovire mai considerabile; sange totu curge in contacte mici, in care remanu morti sau greu raniti cáte patru pana in diece insi din o parte sau din alt'a. Ceea ce face impressiune fôrte rea la comandanti, apoi in Vien'a si Bpest'a, este impregiurarea, cá gendarmii de nationalitate serbésca din Dalmati'a, pe cátu potu, fugu si ei in munti la crivosciani si se alatura la cetele lor, alu caroru numeru nu se scie, ci se spune numai pe nemerite, cá aru fi 1000 ba 1300 ba 3000; inse ori cáti se fia acei insurgenti, titulati pana acuma totu numai cu nume de „hoti si talchari“, atáta inca se adeveri, cá pe lánge ce sunt prea bine armati, apoi s'au ingrijitu de timpuriu cá se aiba victualii, sare, vite, munitiune, inca si spitalu in muntii lor.

Din Hertiegovin'a nu se sciá pana eri de nici-o lovire, decátu numai atáta, cá 6 districte si anume Focía, Stolatiu, Bilecu, Gasco, Nevesinje si Trebinje nu voru se audia nici de assentare nici de domni'a ulterióra austro-ungurésca, dicúndu, cá daca le mersese reu sub turci, totu asia, ba inca si mai reu le merge sub austro-ungureni. De si poporatiunea Bosniei si a Hertiegovinei dupa ocupatiunea din 1878 fusese desarmata preste totu, locuitorii inse decisi inca de atunci a se rescolá din nou la prim'a ocaziune binevenita, in acesti 3 ani, si anume in celu din urma au sciutu se'si castige alte arme si inca fôrte bune, de sistema nóua. In Bosni'a numai unu districtu este pana acum in misicare.

Nu e vorba, insurgentii aru fi trantiti érási la pamentu prin puterea acestei monarchii mari. Las' inse cá acelea tranteli costa sangele filoru nostrii si milióne smulse din pungile nóstre, dara apoi press'a intréga a monarchiei, de tóte colorile si partidele, se teme fôrte, cá revolt'a din Dalmati'a si Hertiegovin'a va deslantiu din nou cestiunea orientale cu tóte atrocitatile ei; cá-ci adeca se adeveresce si atáta, cá familiile fruntasie mohamedane se muta mereu din Bosni'a in tinuturi de a le sultanulu, din cauza cá presimtu furtun'a ce se apropia, éra mohamedanii din poporu au inceputu se faca cauza comuna cu crestini. De alta parte se constata din nou, cá fostii capitani din anulu 1875—78 cá Liubobratici si altii, au venitu de unde au fostu si s'au inpreunatu cu insurgentii. Alti agitatori panslavisti au venitu chiaru din Russi'a. Dela Belgradu mai aflamu, cá unu diariu serbescu a deschisu in vederea lumei liste de colecte in favórea insurgentiloru, éra parol'a este: Orientulu este alu popóraloru orientale.

Rogamu si noi pe lectori, cá se fia cu incordata atentiune la evenimentele actuali belice.

Spaim'a burselor.

Se dice de comunu, cá bursele piatieloru mari europene sunt celu mai bunu barometru alu politicei, cá-ci dupa cum se desvóltá afacerile politice in cabinete, asia cursulu obligatiuniloru si actiuniloru se urca sau scade la burse. Astadata se pare cá chiaru si bursele, adeca milionarii, plutocratii, speculanti cu bani s'au insielatu reu. De doi ani incóce tóte asia numitele efecte de bursa (obligatiuni, actiuni etc.) se urcasera preste asteptare in cursulu lor, banii considerati cá marfa, se eftiniseră, adeca interesele au scadiutu cá niciodata. Puçini au fostu acei ómeni, cari tocma la acésta prefacere o piatieloru cautau cu neincredere si diceau, cá ea era rezultatulu speculantiiloru, carii au in proprietatea lor efecte de multe milióne si vóindu a se folosi de conjunctura, jócá cum dicu bursanii, pe „Hausse“ (susu), adeca le vendu cátu se póte de scumpu, al pari si preste al pari, pana ce nu vine érási vreo catastrofa politica si finantiala européna.

Cei mai scurti de vedere, cari au cumparatu dela cei mai prevedietori, se vedu astadi pacaliti si daunati infricosiatu, pentru-cá piati'a baniloru merge cu iutime nespusa in Baisse, adeca de vale, adeca chartiile scadu rapede. Din burse spaim'a

se intinde preste tóte tierile. Din ce cauza? Puru si simplu numai din caus'e rebeliunei dalmatine si hertiegovinene. De aici inse speculanti si finantarii combina, cá reulu nu se va opri acilea, acesta ar fi numai inceputulu unui resboiu generale.

Au speculanti dreptate ori nu au? noi nu scimu; urm'a va alege. Adeverulu este, cá spaim'a s'a latitu fôrte tare si cá anume de 5—6 dile incóce au scadiutu, de ex.

Actiunile institutulu c. r. austriacu de creditu in numeru de 250,000 dela 360 fl., cum au statu mai inainte, scapata la 304 fl., prin urmare proprietarii lor au perdutu 14 milióne din valórea lor. In aceeasi proportiune au scadiutu si actiunile institutulu de creditu alu Ungariei. Alte trei bance mari, hipotecari'a, Anglo-Unio au perdutu cáte 20 si 30 fl. la actiune, adeca érási mai multe milióne. Pana si rent'a de aur a Ungariei perdú cáte 5%, ceea ce la aur este fôrte multu, prin urmare la emisiunea intréga de 300 milióne fl. pe care erau se o convertedie in capitalu cu interese mai puçine, se perdura in 5 dile 15 milióne fl. si de conversiune nu mai póte fi vorba.

Pana si obligatiunile urbariali, care dela 75 pana 77 cum stetesera inainte cu 2—3 ani, s'au fostu deresu la cursu de 99 si pana la 100 adeca al pari, au scadiutu la 98. La rentele proprie austriace se perdura cáte 3% cu totulu la 100 de milióne si asia mai departe. (A se vedé cursurile si a se compara cu cele de inainte cu 1 septemana, cu 1 luna si cu 3 luni). Din acestea se póte esplica strigatu diarielor, care stau in soldulu plutocratiei.

Romania.

Intre multii articlii retrospectivi publicati si in Romania cá in tóte tierile pe la anulu nou, reproducemu aici pe unulu mai scurtu, inse sim-burosu dupa „Curierulu finantiaru Nr. I.

„Anulu 1881 s'a sfersitu lasandu dupa sine interesante suveniru.

In sfer'a politica amu seversitu in 1881 proclamarea Regatulu Romanu, care e evenimentulu politicu celu mai marcantu alu epoei in care traimu. Proclamarea Romaniei din Principatu in Regatu se inpunea cá o necesitate absoluta pentru asigurarea independentiei nóstre, cátu si pentru consolidarea dinastiei romane.

Din punctulu de vedere alu creditulu Statulu, proclamarea Regatulu Romanu a avutu de efectu de a consolidá poternicu acestu creditu, si a face cá piatile finantiarie europene care, inaintea Regatulu, vedeau in Romania o tiéra care aci credea cá va fi anexata la Austri'a aci la Russi'a, se nu mai védia, dupa proclamarea Regatulu, decátu unu statu bine constituitu si din afara de fluctuatiunile la care sunt espuse mai adesea principatele. Ele au salutat deci nóu'a forma monarchica cu incredere, si consecinti'a a fostu, cá tóte fondurile nóstre de Statu se se resimtia de simpati'a si preferenti'a ce li s'a acordatu din tóte unghiurile Europei.

De altfelu politic'a generala a Romaniei nu a traversatu in 1881 nici-o evolutiune din acelea, de care opiniunea publica se aiba a se misicá multu timp. Cestiunea navigatiunei Dunarei a fostu cea mai delicata póte, din tóte cestiunile ridicate la ordinea dilei.

Acésta importanta cestiune care e „coalitiune de interese“, nu numai ale tieriloru riverane, dara si ale totoruru poteriloru europene, in fas'a in care a intratu in urm'a aplanarei incidentulu cu Austro-Ungari'a, promitte a se resolvá in sensulu de a satisfacé pe deplinu interesele Romaniei si prin acésta, si interesele totoruru celorualte State.

Relatiunile nóstre fiindu din cele mai bune cu tóte poterile, Romania profitandu de binefacerile pazei, s'a grabitu in 1881 a introduce in sinulu ei totu felulu de ameliorari privitórie la starea sa economica si finantiară.

Ea a infintiatu Creditulu Mobiliariu Romanu pentru favorisarea industriei si a comerçului.

Ea si-a creatu o Societate de constructiuni in scopulu de a reface orasiile nóstre si a le dá aspectulu orasieloru europene, in loculu aceluia alu orasieloru din Orientu.

A infintiatu in Jasi unu nou Institutu de Creditu Fonciaru Urbanu.

A constituitu in Bucuresci o Societate pentru faabricatiunea chartiei.

Ea si-a decretatu trei mari si fôrte însemnate legi: 1. legea infintiarei instituteloru de Bursa destinata a dá impulsione comerçului nostru, a

ânimă si inmultî transactionile, a le garantă si a face că creditul fondurilor noastre de stat se nu mai fia espusu fluctuatiunei scirilor false respandite de agiotori; 2. Legea pentru infiintierea „Docurilor si magasiilor generale“, si alu 3-lea legea pentru crearea „Caselor de creditu agricolu“, ambele create in scopulu de a favorisă puternicu agricultur’a, marea noastră arteria de avutie nationala, de a’i inlesni capitalurile necesarie desvoltarei sale, de a mobilisă in fine marfurile si cerealele si a aduce insemnate servicii comercialu.

Că operatiune financiara de stat propriu disa, Romania a continuatu si in 1881 calea unificarei datoriei sale publice inceputa in 1880 si a executatu conversiunea Domenialelor si consolidarea datoriei flotante din 7 si 8% in 5% amortisabilu, in conditiunile cele mai avantagiöse atatu pentru detentori cātu si pentru tesauru.

Ea a mai convertitu si datori’a societatiei drumurilor de feru numita Schuldverschreibungen din 6 in 5% amortisabila, in conditiuni multu mai favorabile decâtu acelea ale titlurilor indicate mai susu.

Din aceste operatiuni a resultatu o scadere in sarcinele statului de vreo 2 si jumetate milioe pe fiacare anu. Anuitatile datoriei publice, care in a. 1781 erau de 47.766,230 franci, au scadiutu pentru 1882 la 45.136,431.

In de afara de aceste folöse materiale, anulul 1781 a preparatu Romaniei totu terenulu pentru a ajunge in 1882 la unificarea intregii sale datorii cu unu singuru tipu: tipulu de 5%.

Literariu.

(Recensiune asupra logicei domnului dr. profesor Vasilie Lucaciu).

Onorata Redactiune!

Viéti’a spirituale a unei natiuni este in relatieune intima cu starea ei politica, si este fapta nedubitata, că geniulu nationalu asia isi arata vitalitatea sa, daca face se stralucésca spiritulu nationalu in acea parte, ce se arata mai tare atacata, si este espusa la mai mari pericole. De aci se pôte esplică fenomenulu, că la noi Romanii partea cea mai insemnata din viéti’a noastră spirituale se consuma in sustinerea si aperlarea existentiei noastre nationali, ce se arata si este mai tare periclitata. Toti ómenii de valóre si reputatiune isi dau tóte silintiele a face politica, in interesulu existentiei vietiei noastre nationali. Urmarea este apoi, că sciintiele speciali remanu necultivate, contra pretensiunei progresului dileloru seclului nostru, ma chiaru vedemu cu dorere, că si acele incercari ce se facu ici coela, remanu neobservate, nesprijinite. Avemu inse sperantia, că tóte aceste voru veni in echilibriu, si daca se va intari si ascură romanismulu nostru in privintia politica, va aretă fruptele dorite si pe terenulu sciintieloru speciali.

Totusi avemu datorintia neamenata de a petrece cu atentiune cuvenita tóte misicările intelectuali, câte apparu in anumite ramuri ale sciintiei.

E lucru recunoscutu, că intre tóte sciintiele de ordinea naturale, filosofi’a ocupa locul antaiu. Ea este datatóreă de tonu in tóte sciintiele, fia teoretice, fia practice; si scimu din istoria, că revolutiunile cele mari politice si sociali au fostu totudeauna preparate de revolutiunile scientifiche concepute in spiritele unoru ómeni cu rola epocale in istoria omeniei. Si chiaru in timpurile noastre, tóta politic’a, legislatiunea, viéti’a sociale, cestiunile cele mari ce agitédia spiritele, tóte sunt informate prin sciinti’a filosofica. Multe si mari sunt pecatele ce se comitu in numele si sub scutul filosofiei; inse meditatiunea si studiulu seriosu si nepreocupatu ne potu si conduce pe calea adeverului, ne si potu preservă de erorile periculöse.

La noi Romanii puçini s’au ocupatu din adinsu cu cultivarea filosofiei, éra unu sistemu de sine statatoriu nu se afla la scriitorii romani. Idei filosofice sunt adese-ori semenate ici coela in scrierile autorilor romani. Caracteru, espresu filosoficu, au opurile frumöse ale nemoritoriului Sim. Barnuti, ce aru merită unu studiulu speciale, din partea vreunui literatu de ai nostrii. Veneratulu nostru literatu Tim. Cipariu ni-a prezentatu unu opu si din acésta specialitate in traducerea filosofiei lui Krug, care precum scimu, si astadi se folosese in archigimnasiulu din Blasiu.

Dincolo de Carpati in timpurile din urma vedemu unu aventu inbucuratoriu si pe terenulu sciintieloru filosofice. Profesorii dela licee si dela facultati sunt necessitati din positiunea loru a se ocupă inadinsu cu acestu studiulu speciale, dintre cari unii, cá de ex. dnulu Leonardescu, au si inceputu a publică unele elucubratiuni filosofice. Psihologi’a dlui Leonardescu ar face onóre si celei mai inaintate literature a lumei.

Dupa organisatiunea studiiloru la gimnasiile din patria, studiulu filosofiei este restrinsu numai la propedeutic’a filosofiei, cum o numescu ei, adeca la logic’a si la psihologi’a experimentale.

Dorere, că de si avemu mai multe gimnasie in patria, pe câtu cunóscemu, inca nu s’a tiparitu nici-o propedeutic’a de acestea.

Dn. Dr. Vasiliu Lucaciu prof. la gimn. super. de stat in Satu-mare, a inceputu a publică in fasciclii unu opu sub titlu: „Institutiuni filosofice“ si pana acum au si esitu patru fasciclii, ce compunu unu volumu, adeca cartea prima: „Logic’a“. Despre acestu opu asiu avea se amintescu câteva cuvinte.

Dnulu autoru amintesece in prefatiunea opului, că voiesce a urmă intru tóte principiiloru espresse in enciclic’a papale datata din 4 Aug. 1879 cu inceputulu: „Aeterni Patris“. In decursulu opului se arata apoi destulu de consecente, in câtu adeca in totu decursulu logicei sale lasa a se vedé assiom’a scolasticiloru, că filosofi’a este serv’a teologiei. Nu voiescu cu acésta ocasiune a critică indreptatiunea acestui principiu, pentru că prea tare me bucuru, că in literatur’a noastră romana se vede unu studiulu seriosu in specialitatea sciintiei filosofice. Esprimu mai virtosu dorintia, că opulu inceputu se continue pana in capetu, că asia se potemu enuntia verdictulu finalu asupr’a incercarei autorului de a deslegă tóte cestiunile filosofiei in consunantia cu teologi’a catolica.

Notiunea fundamentale, divisiunea, modulu pertractarei, sunt tóte dupa calapodulu scolasticismului. De acésta nici că ne potemu miră fôrte, de vomu consideră că autorulu si-au facutu studiele sale in Rom’a, unde fîrsece că numai in acésta directiune si-a desvoltatu cunosciintele relative la filosofia.

Ne mangaie mai pe susu de tóte aceea, că elu insusi marturesce in prefati’a opului seu, că: „voiescu a face prin opulu acesta unu servitiu placutu multu amatei mele natiuni“. Semnu bunu, ce ne dovedesece in destulu spiritulu autorului.

E dreptu, că scolasticismulu din evulu mediu are multi inimi intre invetiati timpuriloru mai moderne; si intru adeveru nici nu se potu acceptă fâra de reserva si critica tóte partile acelu sistemu. Ei, bine, inse sistemulu este numai forma; esenti’a lucrului trebe se o cautamu. Multi din filosofi moderni deodata cu scolasticismulu lapeda tóte adeverurile propuse si aperate in acelu sistemu; si credu că nu aberamu candu judecamu, că positivistii, materialistii, ratiionalistii etc. moderni, combatu antaiu adeverurile sustnute de scolasticii evulu de midiulocu, si fabrica argumente de ura in contra sistemului scolasticu, aratandu unele abusuri, că apoi cu forma cu totu se exiledie si continutul. Mie’mi place sistemulu scolasticu, principalmente pentru aceea, că in acestu sistemu affu rezultate sciintifice reali, satisfactórie, la cari spiritulu umanu affa liniscea dorita prin cercetarile sciintifice. Si cu alte sisteme potemu veni la asemeni rezultate, inse fapt’a este, că cei mai multi au observatu, că ele in locu de a indestulă dorulu sciintiei, intindu numai veninulu scepticismului. A preservă societatea umana de atari lucruri, este scopulu restaurarei filosofiei, inceputu de Pontificele romanu Leo XIII. Se adópte ori-ce metodu, se accepte ori-ce sistemu de pertractare, puçinu ne impórta; scopulu e, că adeverurile ce se continu in sistemulu scolasticiloru, se se propage cu mai multa virtute in societatea moderna, si se se combatu aberatiunile monstruöse ale filosofiloru moderni. Mie’mi place că dnulu Lucaciu si-a alesu metodu scolasticu, că-ci ilu judecu de midiulocu fôrte aptu spre ajungerea adeverului nedubitatu.

Spre lamurirea celoru descrise rogu pe on. Red. se lase se urmedie aici 1) prefatiunea; 2) articulu despre utilitatea dialectice, (pag. 120); 3) Despre criteriulu supremu alu veritatiei si alu certetiei*) (pag. 241-250).**)

*) Dóra voiti se diceti certitudine? Certeti’a ar semená cu cert’a.

Red.
**) Rogamu pe dn. recensente, că se ia in consideratiune, că unu diariu politicu ce dispune numai de spatiu câtu este alu nostru, reflectandu si la cerintiele si lipsele imperiöse ale publicului seu, cum amu dice la momentu, nicidecum nu pôte se deschida colónele sale inca si la studiulu filosofiei, ci se bucura daca pôte se anuntie publicului aparitiunea unoru opuri cá acesta, prin câte o recensiune scurta. Numai diariile cele mai mari, cotidiane, cu câte 10 mii pana la 100 mii abonati se potu lasă si in discussiuni filosofice; inse chiaru si acelea mai raru si mai multu numai in supleme.

Articlii acesti citati sunt dovéda drépta despre nisuintia nepreocupata si despre studiele seriöse ale autorului.

Opulu inse are si unu defectu, ce nu’lu pociu trece cu vederea, precum nici nu mi’lu pociu esplică. Sunt in elu prea multe erori tipografice, in litere si in interpunctiuni. Nu dicu că acele turbura intielesulu, ci mai de multe-ori dau de lucru cá se coréga confusiunea produsa prin acele erori. Sapiénti satis.

Esteriorulu cartiei nu lasa nimicu de doritu, hartia fina, caractere chiare si legibili, si asia nu se pôte dice, că opulu ce constă din 20 côle tiparite, este scumpu in pretiulu de 2 fl. v. a.

Eu din parte’mi ilu recomandu amatoriloru sciintiei.

—r— m—
De ce clerurile nu deschidu vreo fôia periodica speciale, pentru scopuri de acestea? Not’a Red. Obs

Esarendare de móra.

Mór’a basilitana dela Blasiu se dà in arenda pre 6 ani, dela 1 Aprile 1882 pana 31 Martiu 1888. Licitarea verbala se va tiné in 2 Februaru dupa amédia la doue óre, in Blasiu, in cancelari’a avocatului archiepescanu, — unde se potu vedé si pana atunci conditiunile.

Pretiulu esclamariei va fi 5500 fl., vadiu se receru 550 fl. — Pana in 1 Februaru se primescu si oferte in scrisu, daca sunt insocite de vadiu si ajustate in form’a legala.

Din siedinti’a consistoriala

Blasiu 10 Januariu 1882.

(65) 1—3

Carti pentru scólele poporale.

Andreescu E., Fisica experimentală ilustrată	bros. —15
Boiu Z., Elemente de geografie	—30
— „ „ istoria naturii si fizica	—30
— „ „ patriotica si universală	—30
Catechismu pentru scólele popor. gr. cat.	leg. —40
— „ „ gr. or. de M. Toma	—30
Chirila E., Fisica pentru scólele popor.	—30
Dogariu D., Aritmetica. Partea 1 si 2 câte	bros. —25
— „ 3	—35
— „ 4	—45
Geografia pentru scólele poporale. Cursu I	leg. —20
Istoria Ungariei pentru scólele poporale	—20
Messia I. G. Dr., Geogr. si Ist. dupa Putz. Vol. I. ev. vech.	bros. 2.25
— „ II. „ mediu	1.50
— „ III. „ modern	1.75
Munteanu-Solomonu, Elementariu	leg. —20
Munteanu G. J., Carte de lectura româna. Partea I. si II	bros. —50
— „ III „ IV „	—50
— Gramatica romana pentru clasele gimn. part. form.	—80
— „ sintact. „	1.10
Nanianu B., Cosmographia	—55
— Elemente de istoria naturala. Partea I. Zoologia	1.—
— „ II. Botanica	—75
— „ III. Mineralogia	—75
— Elemente de fizica experimentală	1.75
Petri B., Sistemulu metricu. Manualu pentru invetiati	—30
— „ invetiacei	leg. —20
Popescu J., Antia carte de lectura	—25
— A doua carte de lectura	—70
— Computulu in scóla popor., manualu pentru invetiati	bros. 1.10
Popu G., Istoria biblica pentru scólele poporale	—25
Popu Dr. N., Geografia Ungariei	—30
— Istoria Ungariei	—25
Popu Stefanu, Legendariu pentru scol. pop., cu 15 ilustr.	leg. —45
Putnoki N., Abecedaru magiaru-romanu pentru scol. pop.	—20
— Legendariu „ „ „ „	—30
Rusu Joane, V., Carte de lectura pentru clasele gimn. inf.	—60
Tempea J., Stilistica limbii rom. pentru scólele gimn.	bros. —30
Vlassa Georgiu, Geometria. Partea I.	—80
— „ II.	—70

Calindare pe anulu 1882.

Amiculu Poporului, cu tramitarea francata	—50
Calindariu tipariulu cu cirile, cu tramitarea francata	—24
Calindariu iulianu, gregorianu si alu poporului romanu de Sim. Manguca, cu tramitarea francata	1.05
Calindariulu bunului economu, cu tramitarea francata	—50

Se afla de vendiare la librari’a romana

W. KRAFFT in Sibiu

Vien’a.

Vien’a.

Auditi, vedeti si ve mirati!

Curatel’a massei de concursu a fabricei anglo-britanice de argintu bancrotate, vinde tóte marfile in pretiuri multu mai scadiute de câtu au fostu pretiuite, pe langa trimiterea sau receperea prin posta a valerei de 7 fl. 50 cr. pentru care se dà câte unu servitiu de mesa fôrte solidu din argintu anglo-britanicu prea finu, care inainte costase 35 fl., si fiacare cumparatoriu primesce garantia in scrisu, că obiectele au se remana albe 10 ani.

- 6 cutite de masa cu lamina de otielu.
- 6 furculitie de argintu anglo-britanicu curatu dintru o bucata.
- 6 linguri massive de mancatu din argintu anglo-britanicu.
- 6 linguri fine de cafea totu de argintu anglo-britanicu.
- 1 lingura massiva de argintu anglo-britanicu de scosu supa (gavanu de supa).
- 1 lingura massiva de argintu anglo-britanicu pentru lapte.
- 6 pitioe frumöse de argintu anglo-britanicu pentru cutite.
- 6 tave angl. pentru dessertu.
- 1 cuteia frumosa de piperiu sau de zacharu.
- 1 tassa fina de prezentatu.
- 6 pacharu pentru oua.
- 6 linguri fine de argintu anglo-britanicu pentru oua.
- 4 tave prea frumöse de zacharu.
- 1 sita prea fina pentru céiu (thee).
- 2 candelabre de mesa in salonu.

64 piese.

Spre a documenta că anuntiuulu meu

➡ Nu este vreo charlatania ➡

me obligu prin acésta in publicu, că daca marfa nu convene, am se o iau inapoi fâra nici-o dificultate. Deci ori-care vrea se aiba pe banii sei marfa buna, éra nu lapedatura, se se adressedie pre câtu timpu mai este din acea marfa, la

(64) 4—6

J. H. Rabinovicz in Vien’a,

Depositoriu generale alu fabricii anglo-britanice de argintu II Schiffamtsgasse 20 a.